

## Utbildningsinspektion i grundskolorna Bondstorps, Byarums och Götafors skolor

### UTBILDNINGINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

### Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Normer och värden
2. Kunskaper

Verksamheten:

3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning, stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut angående förbättrings- och kritikområden.

### Beskrivning av skolan/rektorsområdet

| <b>Bondstorps, Byarums och Götafors skolor</b> | <b>Antal elever</b> |
|------------------------------------------------|---------------------|
| Skolbarnsomsorg                                | 111                 |
| Grundskola                                     | 95                  |
| Förskoleklass                                  | 35                  |

Bondstorps och Byarums skolor är belägna i norra delen av Vaggeryds kommun. Bondstorp är en "sovstad" till Jönköping med ca 200 invånare med en stark samhällsförening som engagerar sig i skolans arbete. Byarum är en mera utpräglad landsort med stark bykänsla och ett stort upptagningsområde som eleverna kommer ifrån. Götafors skola är belägen i centralorten Vaggeryd. Skolan byggdes kring det bruk som är beläget i närheten av skolan. Bruket har ingen verksamhet längre. Det lades ner i slutet av 1980-talet.

Utbildningen vid skolorna omfattar förskoleklass till och med årskurs 3. På skolorna finns fritidshem integrerat. I anslutning till alla tre skolorna finns förskola. Förskolan granskas inte i denna inspektion, inte heller fritidshemmets verksamhet.

Vid samtliga skolor räknar man med en elevökning under de närmaste åren.

Skolans elever och pedagogiska personal arbetar i arbetslag. Byarums och Bondstorps skolor har vardera ett arbetslag F-3 och Götafors skola ett arbetslag med fyra elevgrupperingar: förskoleklass, årskurs 1 samt 2-3 a och 2-3 b.

Flertalet elever har lång skolväg vilket innebär att de åker skolskjuts.

Viss del av verksamheten bedrivs på Hjortsjöskolan i Vaggeryd.

Samverkan mellan skola, fritids och förskoleklass under hela skoldagen är viktig.

### Genomförandet av inspektionen i Bondstorps Byarums och Götafors skolor

Skolverket sände den 6 maj 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Bondstorps, Byarums samt Götafors skolor har bestått av experten Arne Huseby samt undervisningsrådet Gösta Karlsson. Besök i skolorna inleddes den 12 oktober och avslutades den 15 oktober 2004.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

## Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Bondstorp Byarums Göta Fors skola, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Bondstorps, Byarums och Götafors skolor genomfördes formella intervjuer med skolledning, elever, personal samt föräldrar. Lektioner i samtliga klasser besöktes.

## Bedömning

### 1. Normer och värden

Enligt skollagen skall utbildningen för barn och ungdom främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanerna framhålls att barnen och eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet. Eleverna skall också utveckla sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden. Eleverna skall kunna ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet för att främja vårt samhälles demokratiska värderingar och för att utveckla normer och värden enligt läroplanernas mål.

Vid samtliga skolor framstår elevernas skolmiljö som trygg, välordnad och inbjudande. Förhållandet mellan elever och vuxna präglas av ömsesidig respekt. Eleverna trivs på sin skola och upplevs som lugna och harmoniska. De är engagerade i skolarbetet och arbetar både självständigt och tillsammans med andra. Iakttagelserna bekräftas vid intervjuer med eleverna såväl som vid personal- och föräldraintervjuer. Elever uttrycker att det råder en god stämning på skolan. Alla känner alla och nästan alla är kompisar. Mobbning och utanförskap förekommer bara i ringa omfattning. "Det förekommer lite småbråk ibland", säger eleverna.

I likhet med andra skolor i kommunen upplever skolorna vissa svårigheter i att engagera föräldrarna i frågor av övergripande art. Det är lättast att engagera föräldrarna i frågor som rör deras eget barn, menar personalen. Personalen anser dock att de har ett gott samarbete med föräldrarna. Föräldrarna upplever att de har möjlighet till inflytande i tillräcklig omfattning.

Rektorn påpekar att skolorna kommit olika långt i arbetet med elevinflytande och menar att detta är ett utvecklingsområde. I utvecklingsarbetet strävar skolorna efter att fokusera på elevernas inflytande i undervisningssituationen. Det formella inflytande utövas i de klassråd som genomförs på skolorna.

Elevernas möjlighet till inflytande i undervisningssituationen varierar mellan skolorna. Vid Byarums och Bondstorps skolor strävar man efter ett reellt inflytande för eleverna och inspektörerna kunde konstatera att eleverna kunde utöva inflytande till en viss del. Vid Götafors skola har man inte kommit så långt.

**Sammanfattningsvis** bedömer inspektörsteamet att eleverna i skolorna utvecklar normer, värden och förhållningssätt som ligger väl i linje med nationella och lokala mål. Skolmiljön är trygg och bemötandet mellan eleverna och mellan elever och vuxna är positivt.

## 2. Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Skolan skall sträva efter att varje elev tillägnar sig kunskaper inom utbildningens ämnesområden och kurser men även utvecklar en tillit till sin egen förmåga och en nyfikenhet och lust att lära. Målen för lärandet anges närmare i de nationella läroplanerna och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

Personalen uttrycker att eleverna på skolorna överlag har goda kunskaper och att man har bra kontroll över den enskilde elevens status. Vid inspektionstillfällena framkom att eleverna behärskar såväl att arbeta självständigt som att arbeta i grupp. Samtliga skolor använder sig av individuella utvecklingsplaner. Dessa används bland annat som underlag för utvecklingssamtalen och för att följa och dokumentera elevernas kunskapsutveckling.

Vid Byarums skola utvärderar man veckans arbete på fredagarna. Då får eleverna reflektera över vad de har lärt sig, vad de tyckte var roligt och vad de vill jobba vidare med. På skolan arbetar man också med att konkretisera de mål som gäller för verksamheten. Eleverna skriver både individuella mål och delmål för t.ex. ett arbetsområde. Personalen formulerar också sociala mål för varje enskild elev.

Vid samtal med eleverna på Bondstorps och Götafors skola framkommer att de inte har någon större kunskap om de mål som gäller för verksamheten.

**Sammanfattningsvis** bedömer inspektörsteamet att eleverna har goda kunskaper i förhållande till läroplanernas och kursplanernas mål. Byarums skola arbetar föredömligt med uppföljning och utvärdering av elevernas arbete. De andra skolorna behöver utveckla detta. Arbetet med att konkretisera de mål som gäller för verksamheten behöver utvecklas, så att de blir tydliga både för eleverna och för föräldrarna.

## 3. Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten i skolan vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Särskilt skall den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling. All personal skall samverka med elever och föräldrar i arbetet för att forma en god miljö – fysiskt och psykosocialt - för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Arbetet med normer och värden står högt på agendan och genomförs bland annat i form av ringsamtal, vänskapstema, kompassamtal och värderingsövningar. ”Vi har också kamratstödjare eller värdar på skolorna som håller ett extra öga på oss under rasterna och som pratar med fröken om det blir bråk”, berättar eleverna. Vid Bondstorps skola har man även infört en filosofitimme, som kallas för tanketimmen, för barnen.

Byarums skola arbetar mycket med avslappning, musik och massage. Om någon elev känner sig orolig eller inte kan koncentrera sig under t.ex. massagen får eleven en mycket mjuk och bra tillrättavisning. Inspektörsteamet upplever en mycket god stämning under lektionerna och ett stort och professionellt engagemang från personalen.

Vid inspektionstillfället på Götafors skola genomförde personalen intervjuer med samtliga elever. Syftet var att skapa ett underlag för arbetet med kränkande behandling och att kartlägga ”farliga ställen” på skolgården.

Skolorna arbetar också utifrån att alla barn är allas barn. Om något barn känner ett utanförskap eller kränks åtgärdas detta omedelbart.

Klassråden genomförs inte med regelbundenhet på samtliga skolor vilket innebär att en del elever inte har kunskap om vad det innebär.

Byarums skola har klassråd varje vecka. På skolan har man också arbetat för att utveckla elevinflytandet. Idag har varje elev ett individuellt arbetsschema. Eleverna kan också påverka innehållet i schemat genom egna val. Även i förskoleklassen och på fritids arbetar man medvetet med att skapa situationer där eleverna kan utöva inflytande.

På Bondstorps skola genomförs inte klassråd regelbundet. Eleverna berättar att de bara har klassråd ibland. Eleverna har möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer, menar pedagogerna. Eleverna redovisar delade meningar om detta.

På Götafors skola består inflytandet mestadels i att eleverna kan bestämma i vilken ordning de ska arbeta med de uppgifter de fått i de arbetsscheman som lärarna färdigställt. Personalen påpekar också att detta är ett utvecklingsområde.

Skolsköterskan finns på skolorna en förmiddag per vecka. Skolorna har tillgång till skolläkare.

**Sammanfattningsvis** bedömer inspektörsteamet att arbetet kring normer och värden sker på ett gott sätt på samtliga skolor. Föräldrarnas delaktighet och inflytande behöver stärkas så att dessa upplever värdet av att kunna utöva inflytande i skolan. Elevinflytandet behöver också stärkas på Götafors och Bondstorps skola så att eleverna får ett större inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer och att de får tillfälle att tillsammans med läraren behandla frågor som är av gemensamt intresse.

#### 4. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå de nationella målen för utveckling och lärande skall främst utformas av eleverna och personalen. Skolan skall samverka med hemmen. Läroplanerna, andra statliga förordningar och kursplanerna ger riktlinjer för arbetet. Det finns bestämmelser om timplaner och ämnes- och kursstruktur, riktlinjer för stödinsatser, för betygssättning och utvecklingssamtal, för utbildning på arbetsplatser, en garanterad undervisningstid etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetssätten genom att beskriva vilka kunskaper, färdigheter och övrig utveckling barnen och ungdomarna skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att nå målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

Det pedagogiska arbetet präglas bland annat av individanpassad undervisning, nyfikenhet och ämnesövergripande tematiskt arbete där skolorna har inriktat sig på olika projektarbeten. Byarums och Götafors skolor arbetar med teknikprojekt, Bondstorps skola med ett naturprojekt. Bondstorps och Byarums skolor arbetar åldersblandat medan Götafors skola arbetar både åldershomogent och åldersblandat. Personalen betonar också vikten av att främja elevernas lust att lära och att fånga upp och arbeta med det som eleverna är intresserade av.

De elever som är i behov av särskilt stöd får hjälp av specialpedagog eller av undervisande lärare. Personalen önskar mer stöd från specialpedagogen men bedömer samtidigt att de flesta elever som är i behov av särskilt stöd får den hjälp de har rätt till.

Personalen påpekar också den lilla skolans fördelar, det nära samarbetet mellan personalen och det mindre antalet elever vilket sammantaget underlättar uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling.

Åtgärdsprogram upprättas enligt förordningen.

Elevernas inflytande i undervisningen består mestadels av möjligheten att bestämma när de ska göra de arbetsuppgifter som läraren iordningsställt. Samtidigt upplever eleverna vid skolorna att lärarna lyssnar på dem och tar tillvara deras förslag i varierande utsträckning.

Skola och fritidshem har ett nära samarbete på skolorna.

Utvecklingssamtal genomförs på samtliga skolor en gång per termin. Eleverna upplever inte att utvecklingssamtalet är ett samtal mellan tre likvärdiga parter medan föräldrarna inte upplever det på samma sätt.

**Sammanfattningsvis** bedömer inspektörsteamet att den pedagogiska verksamheten generellt är av god kvalitet och att eleverna på skolan har god förmåga att ta ansvar för sitt arbete. Inspektörsteamet gör också bedömningen att undervisningen mestadels bedrivs i bra former som främjar flexibelt lärande och individanpassad undervisning där den enskilde eleven kan påverka sitt skolarbete. Man arbetar också problembaserat, ämnesövergripande och varierat främst på Bondstorps och Byarums skola.

Stöd ges inte till alla de elever som är i behov av särskilt stöd.

Utvecklingssamtalen bör utvecklas så att även eleverna upplever att de får ett likvärdigt utrymme.

## 5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen och skolan på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolornas inre organisation och arbete. Sammantaget har dessa skyldighet att se till att rätten till utbildning och till att nå nationella mål tillgodoses.

Frågor som behandlas vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen samt värna enskildas rättsäkerhet.

Ledningsgruppen för skolorna består av förutom rektorn också av en samordnare för varje skola. Dessa har regelbundna sammankomster med de andra samordnarna i kommunen då verksamhetsfrågor diskuteras. Rektor ingår i den ledningsgrupp som finns för område norr i Vaggeryds kommun och ansvarar även för Hjortsjöskolan tillsammans med de andra rektorerna i ledningsgruppen.

Vid samtal med personalen och föräldrar på samtliga enheter framkommer att rektorn inte utövar det pedagogiska ledarskapet i den utsträckning som kan förväntas. Man önskar att rektorn hade större möjlighet att vara på skolorna och att delta i det pedagogiska arbetet. Personalen menar att skolorna är självgående och att personalen själva utövar det pedagogiska ledarskapet. Rektor påpekar samtidigt att det inte finns någon möjlighet att vara den pedagogiska ledare som avses i författningarna.

Eleverna har kunskap om vem som är rektor för skolan men påpekar i sammanhanget att det är fröknarna som bestämmer även om de vet att rektorn är chef.

Någon lokal arbetsplan som utarbetats i samverkan mellan skolledning, elever, föräldrar och personal finns inte. Däremot flera arbetsplaner som har utarbetats av personalen utifrån kommunens skolplan och rektorsområdets utvecklingsplan.

Kvalitetsredovisningen är upprättat i enlighet med förordningen. Den ingår som en del i kommunens. Den är framtagen i samarbete mellan skolledning och personal. Redovisningen är omfattande med många mål som ska utvärderas. Under innevarande år har en ny skolplan utarbetats och ambitionen är att kvalitetsredovisningen ska bli mindre omfattande.

**Sammanfattningsvis** bedömer inspektörsteamet att ledningsfunktionen behöver utvecklas så att rektor blir förtrogen med den dagliga verksamheten och mer aktivt verkar som pedagogisk ledare.

De arbetsplaner som finns på skolan är inte framtagna i samverkan med företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare.

## 6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Barn- och ungdomsutbildningen omfattar förskoleklassen, grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Det skall finnas lika möjligheter till utbildning för barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar och möjligheter till utbildning i särskilda utbildningsformer. Inom skolformerna skall det också finnas olika möjligheter för eleverna att individuellt göra val av ämnen, program, inriktningar och kurser. En skola kan, enligt skollagen, profilera sig för att tillgodose olika elevers behov eller öka elevernas motivation för lärande.

Granskningen gäller om det finns tillgång till utbildning i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Även informationen om möjligheter till olika val av fördjupning, kurser, skolor och utbildningsvägar behandlas.

Elevers val förekommer inte på skolorna. Eleverna får detta när de kommer till Hjortsjöskolan i årskurs 4.

Modersmålsundervisning och undervisning i svenska som andra språk genomförs på Götafors skola. Studiehandledning på modersmålet ges inte till de elever som har behov av sådan undervisning på Götafors skola.

Adekvat information delas ut till berörda vid läsårets början.

**Sammanfattningsvis** bedömer inspektörsteamet att eleverna i huvudsak har tillgång till den utbildning som de har rätt till. Den information som finns att tillgå och som skolan delar ut är tillfredsställande. Stöd i form av studiehandledning på modersmålet ges inte till de elever som har behov av detta.

## 7. Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de lärande skall nå de nationella målen för utbildningen. I skollagen finns dock bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

Bondstorps skola har ändamålsenliga elevanpassade lokaler med ett flertal mindre rum vilket möjliggör en god samverkan mellan förskoleklass, skola och fritids. De lokaler som används av skolbarnsomsorgen eftermiddagstid är också ändamålsenliga och kan användas av skolan under dagtid.

Inspektörsteamet upplever att lokalerna på de andra skolorna också är ändamålsenliga. Skola och förskola samnyttjar lokalerna vilket innebär tillgång till grupprum.

Någon övergripande eller individuell kompetensutvecklingsplan finns inte. De medel som varit avsatta för personalens kompetensutveckling har under höstterminens senare del "frusits". Tidigare genomförd kompetensutveckling har upplevts positiv av personalen. För närvarande genomförs en kartläggning av kompetensutvecklingsbehovet i skolorna.

Biblioteken på två av skolorna är små och används inte i så stor utsträckning. I stället använder man sig av folkbiblioteket i Vaggeryd. Personal och föräldrar påpekar dock att skolorna inte kan åka till biblioteket i den utsträckning som de önskar på grund av den kostnad det medför att åka till Vaggeryd. Personalen på Byarums skola anser att de har ett tidsenligt bibliotek. Detta beror på det extra tillskott av böcker som skolan erhållit i och med att folkbiblioteket lades ner.

Skolorna är inte anpassade för elever med fysiska funktionshinder.

Läromedel finns i tillräcklig omfattning och standard.

Personalen på skolorna har adekvat utbildning för den undervisning som bedrivs.

**Sammanfattningsvis** bedömer inspektörsteamet att skolorna har pedagoger med adekvat utbildning, tidsenliga läromedel och bibliotek om dock av begränsad omfattning. Lokalerna är ändamålsenliga och anpassade efter elevernas behov och utrustningen är av god kvalitet.

### **Sammanfattande bedömning**

Inspektörerna bedömer att verksamheten i Bondstorps, Byarums och Götafors skolor övergripande är av god kvalitet. Arbetet med normer och värden genomförs på ett bra sätt vilket också visar sig i samspelet eleverna emellan. Byarums skola arbetar föredömligt med uppföljning och utvärdering av elevernas arbete. Både den yttre och inre miljön är av god kvalitet. Pedagogernas engagemang på skolorna är bra och deras strävan att individanpassa undervisningen är god.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- elevernas ansvarstagande för sitt eget lärande och inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer,
- arbetet med att tydliggöra för elever och föräldrar de mål som gäller för verksamheten,
- att arbetsplaner upprättas i samverkan med företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare samt
- att utveckla ledningsfunktionen så att rektor blir förtrogen med den dagliga verksamheten och mer aktivt verkar som pedagogisk ledare.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

- Studiehandledning på modersmålet erbjuds inte för elever som behöver sådan handledning. (5 kap. 2 § grundskoleförordningen).
- Stöd ges inte till alla elever i behov av särskilt stöd. (4 kap. 1 § skollagen)

|            |      |
|------------|------|
| Datum      | Ort  |
| 2005-02-25 | Lund |

Arne Huseby  
Gösta Karlsson